
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 2, 2009 (год. XVIII), ISSN 0861-7902

Илияна ДИМИТРОВА

ПОЕТИКА НА ВСЕКИДНЕВИЕТО В РАЗКАЗИТЕ НА КОНСТАНТИН КОНСТАНТИНОВ

This article puts the accent on the problem of everyday-life into Konstantin Konstantinov's stories. It is an attempt to draw the border between the social and the existential dimensions of living. Everyday-life is interpreted as a structure, part of which depends on the person's character. According to individual turns to society the manners of living are defined as routine, ritual and drama. In the article are brought out also the metaphors, the symbols, the figures and the places that are in a close relation with the problem.

Художествената литература на 20^{-те} и 30^{-те} години на ХХ^{-ти} век съдържа разнообразни модели на взаимодействие и трансформация на Аз-реалността при досега с обективната действителност и обратно. При евентуално профилиране на индивида, възприеман и като биологична, и като социална, и като надтелесна субстанция, би се установило, че той е неограничено отворен към другото, непознатото, чуждото. Човекът в разказите на Светослав Минков, Владимир Полянов, Георги Райчев или Константин Константинов е в различна степен уязвим в света, в който е поставен. Може да се говори дори за различен „хабитус“ на персонажа, като в случая понятието се използва, за да означава онези свръхчувствителни зони на психоанатомично равнище, които пропускат „болестта“: опасността, изместваща границата на живеене, отвъд която е безпокойството, лудостта, страхът, смъртта... „Боледушваща“ и незащитена, но от себе си, се оказва личността в разказите на Георги Райчев и

Владимир Полянов, докато в текстовете на Светослав Минков (особено от диабалистичния му период) страшното, ужасното се разпознава като „идващо” отвън.

В разказите на Константин Константинов личността е силно застрашена от изтичащото, онищостяващото време на всекидневието. Проблемите, които предстоят да бъдат разгледани в настоящия текст, са ориентирани към структурата, фигурите, местата, образите, метафорите, символите, нарацията на всекидневието, като ще бъде направен опит да се изведат като акценти както „болестотворните” му функции, така невралгичните точки, в които знаците му са неустойчиви.

1. Структура на всекидневието.

Всекидневието е понятие-опит за вербализиране и усвояване на протичащото време, метафора на страха от разпада, от бездната на нищото, от различните ипостаси на смъртта. Всекидневието е думалилогия, която се колебае между търсенето и отхвърлянето на смисъла на съществуването. Семантичният ѝ потенциал се подхранва от движението на значенията по парадигмата на битността, от една страна, и битийността, от друга.

Всекидневието може да бъде тълкувано като непроницаема съвкупност от „*всички дни*” (индивидуалното битие) или „*дните на всички*” (колективното битие) с организационен конструктор „*всеки отделен ден*”. Поначало образите на времето са производни на емпиричното, а не на сетивното начало, поради което и називите на времето са пряко ориентирани към изградените в опита представи – повторемостта на явленията (цикличността) или тяхната преходност. Според Едмънд Лийч най-удобният образ, през който човек мисли времето, е този на махалото, тъй като той визуализира „*представата за времето като смяна на повтарящи се противоположности*”¹. „Махаловиден” е и времетворящият образ на *деня*, тъй като интервалът време „*ден*” носи смислите едновременно на цикличната повторемост (ритмичността) и на променливостта, поради аллюзията, че всеки интервал време има свое начало и край, а между два интервала време, то спира, за да бъде подредено наново. Махаловидно е и *всекидневието*, тъй като и „*всички дни*”, и „*дните на всички*”, съдържат поредици дни, които се обединяват помежду си от общ ритъм и сходно протичане, но включват и етапите на тяхното прекъсване.

В случай че референциалната природа на знаците на всекидневието се тълкуват единствено в аспекта на емпиричния опит, то би тряб-

вало да бъдат освободени от значенията за еднаквост. Поради което и опозицията всекидневно-невсекидневно, смислено-безсмислено е нефункционална, тъй като измерването, подредването, изброяването на дните е насочено към „времето извън човека“. Сензитивният опит обаче проектира времето, като функционализира отношението „времето в човека“ и „времето за човека“. В този случай опозицията „всекидневно-невсекидневно“ има не физически, а субективен характер, редуването на последователности от противоположности и спирания ще се генерира от човешката мисловност, като се освободи от чисто абсолютните си характеристики.

Неслучайно всекидневие (като понятие с доминиращо сензитивна природа) се асоциира не с различното, а с еднаквото, дори не със сходното, с типичното, а с безпрепятствената взаимозаменяемост, с пълната еквивалентност. Анализирайки структуриращите всекидневие събития, Иван Драгоев констатира, че „*техният смисъл е в изтриването на всякакво обозначение*“², а без да са значещи и смислово остойнотени, те не могат да комуникират помежду си, да излязат от анонимност, да сътворят история, а оттам идва и усещането за тяхната еднаквост.

И ако интензитетът на превключване от един общ колективен ритъм на съществуване в друг, излизането от еднаквостта, „събитиелизирането“ на действителността зависи от социалните, договорените общностни отношения, мотивирано е отвън като следствие от историческото случване, то интензитетът на превключване от един индивидуален битиен ред в друг, „историзирането“ на личността, зависи от типа характер и нагласата за световъзприемане. Възможностите за промяна биха могли да дойдат „отвън“, да бъдат разпознати или неразпознати, да се реализират или да се оставят да преминат – зависи от това доколко човек се чувства неудобно в своето всекидневие и в каква степен е „активен“ спрямо времето в опитите си да гради илюзии за неговото спиране и пасивност.

В лекцията си „Характер и всекидневие“ Борис Минчев³ изследва личността и всекидневния ѝ опит, базирайки се на идеята, че именно „*характерът е тази част на личността, която обслужва всекидневие*“. Авторът анализира релацията личност-всекидневие по схемата, предложена от Джон Морис, според когото животът на индивида зависи от типа практикуван опит: *рутина, ритуал и драма*, а характерът се гради като съвкупност и от трите. Според Б. Минчев обаче именно „*драмата е собственият терен на личността*“, тъй като съдържа в най-ниска степен репродуциращи се структури.

В процеса на социализацията си индивидът в различна степен наглася своето към общото всекидневие. Така например за *рутинния* и *ритуалния* тип характер (по терминологията на Джон Морис) значимостта на съществуването се измерва със стриктното съблюдаване на общите правила, изградени на базата на поведенчески стереотипи, а в този смисъл живеенето е осъзнат *социален акт*. Драматичният характер максимално урегулира установените правила, поради склонността си да приключенства⁴, да хаотизира всяка налична подредба, спонтанно да предизвиква в себе си „другия”. В този случай моделирането на битието може да се определи като *екзистенциален акт*.

В разказите на Константин Константинов на пръв поглед всекидневие то присъства като обричаща на безличност човека еднаквост, като че ли индивидът е безвъзвратно повлечен от потока на времето, съдбата му е необратима, а животът му е предначертан.

„Годините минаваха тихо и незабелязано...” (с. 17)⁵

„Така се изнизваха годините. Ден след ден се топяха без следа, без някой да ги брои, еднакви, спокойни и целия живот приличаше на дълъг тих следобед, който кротко клони към заник.” (с. 19)

„Старото се забрави и животът потече равен, тих все еднакъв и... празен.” (с. 24)

/„Заник”/

„Едно-единствено усещане само я премазваше всяка минута по-пълно: всичко – всеки ден – и утре – всички дни, целият живот е безвкусен и пошъл...” (с. 106)

/„Пепел”/

„Новият ден настъпи досущ като продължение на вчерашния...” (с. 177)

/„Седем часа заранта”/

„Да, това бе само един от всичките равни, едни и същи безкрайни часове, които текат като кална река из този край. Това беше образът на живота тук, това беше бит – чудовищен и все пак общоприет, узаконен истински бит.” (с. 149)

/„Марсилия”/

Невъзможността битието на човек да бъде същностно променено в разказите на Константин Константинов не е зададена като онтологична несъстоятелност, а като следствие от някаква друга, външна или вътрешна причиненост. Ако човек изчезва в дните, ако се губи, ако „другото” не се е случило, това не означава задължително, че то не е промеч-

тано, че не е било, макар и само като илюзия. Друг е проблемът, че в сюжетноградивен компонент на текстовете му се превръща именно „другото“, невъзможното битие. Главните персонажи са *драматични* по нагласа, но са заключени между началото и края на период от дни и не могат да преминават в друг битиен ритъм. А онези персонажи, които са успели да променят съществуването си, да разтоварят деня си от еднаквостите, да ги обговорят и оразличат, са до такава степен второстепенни за сюжета, че остават незабележими и чужди на всеобхватното песимистично помиренческо или трагично непомирнческо настроение в разказите.

В случай че повествователно реализираните практики на всекидневното се изобразят схематично, те най-вероятно ще придобият пирамидално изображение, като в основата, която е най-всеобхватна, ще се поместят всички образи на всекидневието, които се асоциират с ритмичността, след което ще присъстват наративно зададените възможности за спиране, пренареждане на всекидневието, като най-малка повествователна площ ще заемат повествователно реализираните трансценденции на всекидневното.

II. Образи – метафори – символи – места на всекидневието Рутинизиране на всекидневието

В разказите на Константин Константинов анонимизирането като основна практика на рутинизираното ежедневие намира текстови аналогии в крайната заличеност на външността, която огражда човека. Личността е освободена от пространствени опори, тя е ситуирана на максимално обобщени места: „хотела“, „гарата“, „из Странджа“, „по пътя“, „на улицата“, „в града П.“, като конкретните топоси указват единствено целта и посоката на придвижване, но не и конкретното място:

„По пътя за село Горно Усое се клатушкаше файтон.“ (с. 64)

/„Произшествие“/

„Малко Търново ще гоним. Кадията чак от София иде.“ (с. 31)

/„Из Странджа“/

Премахват се знаците както на личните, така и на „общите места“, човекът се полага и разтваря в Нищото. Разгърнат повествователен вариант на обезстойностяване на името, на снемането на уникалността на „конкретното място“ представя началото на разказа „Градчето“:

„Засрамено от собствената си незначителност, то се гуши между трите рошави хълма, зад които тъмнее Балканът. То не се вижда отникъде, освен

когато се влезе в него. То е като крайпътните камъни, като изсъхнал дънер, сраснало с пръстта, с опадалата шума, безлично, изоставено и кротко. Неговото полуизлично име не напомня нищо. То почти няма име.” (с. 37)

/„Градчето”/

Представата за еднаквостта, повторимостта се носи от ритмично повтарящите се времеви цикли /денонощен, сезонен, годишен/, като внушението е допълнително звуково и зрительно подсилено. Разказите са свръхозвучени от дъжда, от движещи се воденици, чекръци, каруци, файтони, влакове, часовници...

„Мръднаха синджирите на стария дървен часовник и четири пъти пресипнало изкука птичето. После всичко още повече утихна. (...) Една голяма муха се блъскаше в стъклата и бръмчеше силно – з-з-з-ъ-н-н-н.” (с.13)

„...нищо не се чува из махленските дворища освен сънливото тракане на станове и бръмтеж на масури...” (с.15)

„Само отвън бавно цъкаше старият часовник и от време на време кукаше в заспалия дом всеки нов час” (с. 20)

/„Заник”/

„Само приспивният мек тропот на конете и трясъкът на каруцата.” (с. 27)

„Каруцата отново се друса по неравния път. Все така незабележимо ръми. (...) Часовете отново се нижат – сиви, мокри, безкрайни...”

/„Из Странджа”/

Визуален образ на всекидневието е *хорото*. Ритмичността при танцуването може да бъде нарушена от „идващите” и „отиващите си” от хорището. Вестта за смъртта за кратък период от време внася известна неравноделност в стъпките, след което хармонията в групата се възстановява отново:

„Хорото се люшва, отначало малко трмаво, после плавно и мерно, после заситни-заситни и се събере накуп, па току изведнъж се разгърне, друсне равномерно и се разшири като жив и пъстър колан. Пристигат нови откъм гробищата. Някой запитва: „Изпратихте ли го?” „Изпратихме го, бог да го прости!”. После един тук, друг там разкъсват за миг сплетената верига, хващат здраво подадените ръце, подвикват късо и удрят токове о земята. (с.41)

/„Градчето”/

Обобщена метафора на всекидневието в разказите на Константин Константинов е *пътуването*. Независимо от това с какви средства (влакове, параходи, каруци, файтони, коли, пеша) или цел се реализира, то трансформира придвижванията през пространството в преживявания през времето. Наблюдава се следната зависимост: колкото по-активна е личността в прекосяването на пространствата, толкова по-незабележимо преминава времето през нея, и обратно – всяко спиране, всяка

проявена пасивност спрямо пространството динамизира темпоралността в съзнанието на човека.

„Климатът” на пътуванията е с устойчиви характеристики. Те са обвързани най-често с обезлюдени и обезлесени места, случват се сред пусти пейзажи с доминираща небесна окраска – сивотата, при оскъдна светлина и при превалявания от дъжд или сняг. Безсмислието на пътуването се допълва още от знаците на *калта*, *каменливостта*, *влагата*, *студът*, *мъглата*, които внушават усещане за запустялост, безизходност, мъртвост:

„Мястото е усойно, разкаляно и колелетата хлътват в дълбокия коловоз, издълбан в средата. (...) После пътят се разширява отново и минава край напуснато трудовашко селище: сиви землянки, подобни на огромни къртичини, тук-там купчини пепел от огнища, една пречупена скамейка. (...) Тръпка пропълзва над земята и няколко листа се откъсват. Става хладно. (с. 28)

/„Из Странджа”/

„Файтонът се друсаше по разваления, цял в локви път, който лъкатеше между нивя с наведени класове, макове и метличини и наводнени ливади, заприличали на малки блата. (...) От ширината лъхаше мирис на тиня и на трева.” (с. 65)

/„Произшествие”/

„Беше сив, мокър ден. По земята лъцияха локви с отразено тежко дъждовно небе. Есента беше настъпила вече и от полето лъхаше студена влага” (с. 75)

/„През стената”/

„Небето беше ниско, безслънчево и студено и над този бездушен пейзаж бавно слизаше един мъртвороден ден.” (с. 106)

/„Пепел”/

„Здрачава се. Дъждът все така ръми. Градецът цял е потънал във влага.” (с. 119)

/„Ден по ден”/

Друга обобщаваща метафора на рутинизираното ежедневието е *сънят*. Необходимо е да се отбележи, че спящият човек в разказите на Константинов не е сънуващият, пренасящият се в други светове, той е отсъстващият от света в дремливостта, сънливостта и леността си. Заспиват улиците, чаршиите, селцата, градовете, дори звуковете и мислите...

„Приятна леност натискаше огромното му тяло, тъй нежна, тъй сладостна...” (с. 13)

/„Заник”/

„И една полусънна, полубудна мисъл люлее съзнанието ми.” (с. 27)

/„Из Странджа”/

„Остава само тишина – бистра, бездънна, безбрежна, като спокоен, потопил целия свят океан. Остава само сън, който през нощта е гъст и черен, а деном ленив и лъчист.” (с. 38)

/„Градчето”/

„Пътниците, както обикновено става, отначало бодри и приказливи, полека-лека, лошкани от колата, потъваха в тъпа и приятна сънливост...” (с. 65)

/„Произшествие”/

„Някои дремеха, други оживено разговаряха...” (с. 57)

/„Трета класа”/

Ритуализиране на всекидневието

Като преодолима граница между два периода в разказите на Константин Константинов функционират всички дни, които имат екстраординарен характер в живота на обществото (*празници, пазарни дни, панаири, почивни дни*). Обективно предположените спирания на времевия поток не променят ритъма на колективното време, а само го нахъсват:

„Днес е Връбница, тихият празник на пролетта. Всичко останало е същото – и баирите, и църквата, и мраморната чешма на ъгъла, и богомолците...” (с. 33)

/„Панаирът”/

По отношение на колективното битие *празничните дни* имат функция да подреждат социалното време, тъй като тогава театрално се отиграва и ритуализира преходът между отделните темпорални участъци. Увеличава се и устойчивостта на установения обществен ред, тъй като празникът осъществява „*своеобразно продължение, своеобразно възобновяване и оживотворяване на овехтели и анемични навици*”⁶.

Структурата на празника е динамична. Според Иван Драгоев празникът се отличава с известна доза институциализирана спонтанност, „*използва градивните елементи на всекидневността, променяйки начина на тяхното свързване и най-вече степенята на интензивност*”⁷. На фона на тъмните нюанси, характерни за рутинното живеене, спирането в общия поток от дни е цветово пренаситено и свръхосветено, а неравноделното му вокално оркестриране наподобява „*людешка радостна какафония от звуци*”. В разказа „Панаирът” се примесват „*рев на загубени деца и мекият глас на кавали*”, „*ужасният рев на морското чудовище тюлен*” и „*беззвучният, остър, сребърен смях на слънцето, спряно в чистото небе*”.

По отношение на индивида, носител на ритуалния тип характер, „ролята“ на съблюдаващ общите правила и закони се превръща в житейски принцип. Подобни личности спазват стриктно ритуалите на мястото и колектива, в рамките на който се чувстват защитени. В разказите на Константин Константинов носителите на подобен тип поведенчески черти не са идентифицирани чрез лично име или интимни преживявания, те са отличими единствено чрез шрихирано зададени външни белези и социален статус :

„Но всеки ден, след шест часа, по тоя път излиза на разходка малкото общество на градеца. Тук е директорът на прогимназията, дребен очилат, с вечно бременната си жена и балдъзата – суха и напудрена стара мома. Тук е черният, мустакаат акцизен, секретарят на общината – мършав момък с галузник и шарена шапка. И мировият съдия е тука – едър поприведен мъж с редки мустаци и уморен поглед, винаги наметнат с пардесю. (...) Те се разхождат бавно, прилично, докато долу светне първият фенер.” (с. 39)

/„Градчето“/

Драматизиране на всекидневието

Дотук в изложението проблемите на всекидневието бяха разглеждани в аспекта на непроницаемостта на поредиците дни, чиято рутина не се обезпокоява от обективно предвидимите фактори, от празното помежду им, което не само не възпрепятства инертното навързване на дните, а дори подсилва връзката помежду им, като заличава онези различия, които иначе биха им придали историйност, биха ги обозначили като изпълнени със смисъл. „Драматизациите“ на всекидневието непрекъснато провокират ритмичната синхорнизация на дните, те са препятствията, които създават предпоставките за промяна в интензивността на живеене. Би следвало да бъдат разгледани на три равнища:

1. Като практики, които изваждат еднаквите структури на деня, разглеждани в събитийен план, на ниво идентификатори на различността;

2. Като обстоятелства, които възникват непредвидено в живота на социума или индивида, но могат да бъдат преодоленни, в случай че са осъзнати като нежелани препятствия;

3. Като фактори, които трайно променят интензитета на живеене и могат да се превърнат в гранични за нов етап на обществено или личностно развитие.

Персонажите в разказите на Константин Константинов най-често разсейват усещането за еднаквостта на дните в различните форми на игра. Те се различават от скуката на деня, от угнетяващото усещане за инертност, като отиват на театър, кино, пият по чаша кафе, играят табла,

шах, билиард, разхождат се или пътуват безцелно нанякъде. Поведението на трупата от разказа „През стената” например я сродява със забравата, с бягството от съществените проблеми на деня, театралниченето ѝ е „абсурдна игра”, „гримаса от жестока гротеска”, „някаква лоша измислица”, призрачна и неистинска, която напразно с мъчи да стане живот. Опитите за оразличаване на еднаквите структури на дните трябва да се търсят по-скоро в склонността на персонажите да оживят случилото се, като си го припомнят или като превърнат в спомен онова, което не се е случило или е максимално освободено от събитийност, посредством разказването. Неизчерпаемата охота да разказва е най-голямата слабост на бай Димитраки /„Заник”/. Да разказва анекдоти и невероятни, но задължително случили се с него истории, забавно-артистично да тълкува новинарските рубрики от вестници, излизачи на неясен за него език, са обикнат способ да развлича малкото общество, събрано в Кондювото кафене. Неангажирано разказват, развличайки се, пътуващите във влакове и фериботи, всевъзможните истории поглъват тишината, думите затиктакват със скоростта на часовниковите стрелки, без да достигнат своя истински слушател, потъват празни и нечути. Различно от празното бърборене, от непосредственото разговоряне е споделянето на преживяното. Разказаният спомен остойносттава като значимо преживяното, поражда емоции, създава близост.

Всекидневният поток в разказите на Константин Константинов често се оказва прекъснат от външни, независещи от човека, „препятствия”, които са с ниска доза на предвидимост и негативен емоционален заряд. Те могат да променят структурата на социалноидентифициращите личността компоненти на деня. По-рядко те могат да повлияят на индивидуалния битиен ритъм, да съвпаднат с екзистенциалните граници, които трайно променят ритмиката и интензитета на вживяване в света. Като називи за обективните темпорални граничности се употребяват понятията *случка*, *събитие*, *произшествие* със синонимни заместители: *нещастие*, *злополука*, *катастрофа*, *недоразумение*:

„Събития няма в градчето. Те идват винаги отвън. Мънички, лениви, едни и същи, но все пак събития. Сборът на св. Петка е едно от тях. (...) Друго събитие е пристигането на следователя. Най-малкото двама през годината той редовно идва от окръжния център. Неговото посещение се очаква – то е зловещо посещение.” (с. 40)

/„Градчето”/

„И ето случи се веднъж едно малко събитие, което развали съвсем реда и компанията...” (с. 19)

/„Заник”/

„Предният ден в селото се бе случило произшествие – внезапна смърт с белези на отравяне...” (с. 64)

/„Произшествие”/

„Произшествия се случваха рядко, най-често кражби и побоища.” (с. 50)

/„Незначителна история”/

Този тип „драми” не могат да разстроят колективното битие, тъй като те се случват единствено в общото пространството на града или на пътя например, но без да имат времевореща функция, т.е. те са нетрайни, мимолетни, рядко навлизат в историята на мястото такава, каквато се помни и разказва. Единственото събитие, тематизирано в разказите на К. Константинов, притежаващо потенциал коренно да промени социалното живеене, е войната („Марсилия”). Проблемът за времето на войната е изведен като спомен, който има функцията да засили ефективността на общуването при случайна среща на напълно непознати в чужбина.

По-същественят проблем е как „общите”, непредвидените обстоятелства рефлектират върху индивидуалното ежедневие, доколко и при какви условия те разстройват ежедневните порядки и по какъв начин те се преодоляват или изживяват от човека. И ако трябва отново да се върнем към най-общо шрихираната по-рано схема на човешката характерология в разказите на Константин Константинов, би се установило, че ритуалният тип човек (лекарят от разказа „Произшествие”; фабрикантът от „Неврастения”; докторът от „Заник”) няма да ги разпознае като фактори, пораждащи драма, рутинният тип ще се опита да ги възприеме като мними препятствия и ще побърза да си възвърне спокойствието на деня (докторът от „Пепел” например), докато незначителните на пръв поглед събития, биха извадили драматичния тип личност извън времето, биха го довели до границата, битиането около която събужда тревогата и страха от нищото.

Метафора на границата в разказите на Константин Константинов е *стената*. Тя е както пропусклива за звуци, светлина, мисли, т.е. преодолима, така и непрозрачна, непроницаема опора за връщането назад, към не-мисленето за смъртта. *Зад стената* на мъглата се губят в непознатото, чуждото деца от разказа „Трета класа”; зад стените на затвора, далече от шума на площада и глъчката на онези, които ще се изправят пред смъртта, е съжителстващият със смъртта. Затворникът, отхвърлил

убийството като стратегия за оцеляване на бойното поле, е приел собствената си смърт като съ-килийник, като близка и позната другост. Прозрачната стена-стъкло драматизира традиционното следобедно кафене на бай Димитраки („Заник”), през стъклата на влака могат да бъдат видени светлините от гарите, покрай които преминава влакът, могат да бъдат осъзнати като възможни непланираните спирания, слизания и потегления в нови непознати посоки.

Най-често непредвидимите обстоятелства, които драматизират съществуването, имат характер на случайни срещи. На всевъзможни места в най-неочаквано време се срещат познати, приятели, колеги, съученици, състуденти... Моментът на срещата е белязана с безвремие. Мигът, часът, денят е разтеглен до безкрайност, като фиксираната продължителност на времевия отрязък е проектирана и разтворена назад във времето или напред в бъдещето. Любопитно е да се отбележи, че персонажите в разказите на Константин Константинов в подобни моменти се взират в часовниците си, знаят колко е реално времето, което им остава до среща, до тръгването на влак или до пристигането на някого. И въпреки това то като че ли спира, настъпва тишината, необходима за съ/пре/живяването на спомена или мечтата. Състоянието, в което изпадат персонажите, притежава симптомите на психическото и физическото (припотяване, зачервяване, болка, дисбаланс) боледуване. Обикновено посред нощ личността е обзема от усещане за тревожност, самота, разруха. В полусънно състояние тя халюцинира страховете си, обзета е от „лепкав ужас” („Градчето”), осъзнава празнотата и безсмислието на живота си, прави избора си:

„Чак до зори тая нощ бай Димитраки не можа да заспи. Той се въртеше в леглото, пъшкаше, затваряше очи – но сън нямаше. Нещо ново, непознато досега, се събуди в него и ехидно, като някое малко змийче, мърдаше в душата му.” (с. 20)

/„Заник”/

„След час градчето изцяло тъне в мрак. Сам в своята тясна като гроб стаичка, съдията не можа да заспи. (...) Той потръпва, прислушва се: нищо, никакъв шум, никакъв звук, ни най-мъничко шумолене. Земята е умряла, небето изчезнало и в черната онемяла вселена той е единственият жив – самин срещу зиналата пустота. И неусетно някакъв безимен, лепкав ужас се плъзва в цялото му същество, хваща косите му, дърпа ги, стиска гърлото му, блъска сърцето му. Той скача, затваря прозореца, угася лампата и бързо ляга. Ала ужасът не престава – наопаки, все повече расте...” (с. 39)

/„Градчето”/

„Момъкът поглади пламналото си чело, постоя още няколко минути и отново излезе на стъпалата. (...) Главата му шумеше, усещаше сърцето си в гърлото – бие до пръсване и го задушаваше. Непреодолима умора натискаше тялото и съзнанието му, като че цял беше опустошен.” (с.72)

/„Произшествие”/

„Изведнъж се усети съвсем сама, като в непозната страна, откъсната от всичко, което, което бе имало някаква цена за нея. Това беше страшно: тая полубяла преваляща нощ, той заспа в влак, който я водеше нанякъде. Къде?...” (с. 106)

/„Пепел”/

Връщането към действителността е болезнен акт, той е обозначен като „пробуждане” или „проглеждане”. Някой от персонажите „излизат” от състоянието, като избират смъртта, а други „заболяват” от умора, самота, старост, обзема ги усещането за пълно отчуждение и крайно духовно опустошение.

Битуването около границата: подвижна, прозрачна, за-стенена, мнима, разпозната или неочаквана е основен сюжетоорганизиращ компонент в разказите на Константин Константинов. Разпределянето на повествователните роли зависи от това в каква степен драматизиращото живеенето препятствие е преодоляно или налично. Обикновено неутралната повествователна позиция доминира, когато персонажите са „разказани” в момента на пребиваването им „отсам” границата. Преминаването им „отвъд” зарежда личността със знание, със спомени, с потенциите да „разказва”. Много често „разказваният” се превръща в разказващ, разказващият себе си става непосредствен слушател на някой друг, споделящ себе си, който пък някога е бил непосредствен наблюдател или случаен свидетел на нечия чужда драма. Разказаните истории преминават една в друга, хората се срещат, разделят, опознават или неразпознават. Всеки е някому граница, истинската граница на непреодолимата чуждост в безкрайния лабиринт от преплитания се съдби. Всеки разказ на Константин Константинов проблематизира всекидневното като социално или екзистенциално пътуване, като човешки стремеж към приюта на времето. Всеки избор, всяко личностно движение е само фрагмент от големия път. На пръв поглед тематизацията на пътуванията и темата за пътя (във вариант *река*) си опонират пряко, поддържат парадигмите на профанното, земното, безсмисленото, крайното, от една страна, и на сакралното, небесното, смисленото, безкрайното, от друга:

„Ония, които пътуват за пръв път, гледат през прозорците с вдървени полуусмихнати лица, дето се чете възторжено любопитство и малко страх. Вън, от двете страни, отрязани в четириъгълната рамка на стъклата, бавно се движат двата бряга, окъпани в изобилен слънчев дъжд и насечени на места от остри черни сенки. Оттук това изглежда като някаква изкуствена панорама, като някои от ония панаирски палатки, в които през големите кръгли стъкла се виждат вълшебни пейзажи. (...) Реката, матовогъмна, се превръща в някакво космично същество, със свой потаен живот, своя цел и свой път, свършено чужди на дребните създания, които се носят по нейния широк ленив гръб.”

/,„По реката”/

В разказите на Константин Константинов пътят не е стойност на абсолютната непостижимост на битийния покой, изтичащото време не е агресивно поглъщащо човешкото. Времето извън човека заприличва на огромно приспано чудовище, което дори когато се пробуди, се движи лениво и позволява да бъде разгледано, наранено, „пленено и впрегнато”, дори разкъсано. Имаме усещането, че някой преминава „през” разказите на Константин Константинов забързано по прокарани или неотъпкани пътеки, слива стъпките си с нечий други по калдъръмени, павирани или задънени улици. Градските улици неусетно преливат в груби селски пътища, а те във водни или железопътни коридори. Ходът се нахъсва, спира, променя посоката си с всеки нов разказ за нечие пътуване, с всяка нова среща. Споделеното пътуване е кръстопътно за живеенето, то е възможна алтернатива за движението – шансът на пътуващия да се впусне в духовното си приключение, да прогледне за невидимите пътеки⁸, да разпознае случайността като очаквано спасение както от скуката, така и от самотата на ежедневието.

БЕЛЕЖКИ

¹ Лийч, Е. Два опита върху символичната интерпретация на времето. – В: Паяжината на смисъла. С., 2000, с. 236.

² Драгоев, Ив. Приключение и всекидневие. С., 2004, с. 24.

³ Минчев, Б. Характер и всекидневие /лекция/ (05.09.2009) <http://www.borisminchev.info/display.php?page=students_bg> (12.09.2009).

⁴ Вж. Драгоев, Ив. Цит. цъч.

⁵ Всички Цитати по: Константинов, К. Разкази и пътеписи. С., 1980.

⁶ Пак там.

⁷ Пак там, с. 57.

⁸ Като че ли от невидима пътека изниква възрастната жена от разказа „Под сливите”, която дава повод за разказването. Актът на изслушване на споделеното е съпътстван с придвижване. Събеседниците неусетно променят първоначалната си посока на движение, като, докато трае разказването, те са не само едновременно физически присъстващи, а и духовно съпътстващи се.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Драгоев, И.** Приключение и всекидневие. С., 2004.
2. **Дьо Серто, М.** Изобретяване на всекидневието. С., 2002.
3. **Лийч, Е.** Два опита върху символичната интерпретация на времето. – В: Паяжината на смисъла. С., 2000.
4. **Минчев, Б.** Характер и всекидневие /лекция/ (05.09.2009) <http://www.borisminchev.info/display.php?page=students_bg.> (12.09.2009).